

KAKO PODVUĆI CRTU I ZAUSTAVITI PROPADANJE ?

Prof. dr Ljubodrag Đorđević

Kategorizacija rada: STRUČNI RAD

Recenzent: Prof. dr Predrag Popović, MF Niš

Rad primljen: 10.09.2005.

Adresa:

Mašinski fakultet, 36000 Kraljevo, Dositejeva 19

Tel: 036/336-866

REZIME: *Teško je pronaći neki segment u okruženju koji ne doživljava funkciju propadanja. Ono što nam posebno teško pada je stvarnost koja se odnosi na metaloprerađivačku industriju, koja je svojevremeno zapošljavala preko 800 000 hiljada radnika, i bila okosnica privrednog razvoja čitave zemlje. Tendencije pokazuju ozbiljne namere odgovornih da se ovaj segment potpuno eliminiše, a sa njim i tehnička inteligencija, koja je uvek i u svim zemljama bila motorna snaga razvoja i prosperiteta. Kako i da li je moguće zaustaviti dalje propadanje, i da li je moguće negde staviti i podvući crtu, koja bi značila novi početak ?*

KLJUČNE REČI: *metaloprerađivačka industrija, tehnička inteligencija, novi početak*

1. UVOD

Možda je prva rečenica u rezimeu napisana preoštro, posebno u oceni da svi segmenti u okruženju propadaju. Verujem da se veliki broj ljudi sa time neće složiti i da će ta rečenica verovatno biti korišćena u različite svrhe, a u prvom redu, da bi se dokazalo suprotno, a to je da svi segmenti u okruženju ne propadaju. Može se dokazivati i govoriti o tome da neki propadaju a drugi ne, ili da je baš teško utvrditi na koje se to odnosi a koji su izvan domašaja propadanja. Sigurno će se postaviti pitanje na bazi kojih kriterijuma se došlo do toga da je u pitanju baš propadanje. Možda su to rezultati tranzicije ili nekog drugog fenomena.

Nas verovatno čeka lepa budućnost, obojena ulaskom u Evropu (oko 2012 godine, a po nekima i kasnije), filovana partnerstvom za mir (oko 2008 godine), združeni ili razdruženi sa bratskom Crnom Gorom (rasplet se očekuje oko 2006 godine ili možda i kasnije), sa Mladićem i Karadžićem u srcu ili van njega, sa njima u Hagu ili među nama (u toku 2005 godine) , sa Kosovom ili bez njega , sa oko 1 000 000 nezapošljenih i 1 200 000 fiktivno zapošljenih a ne upošljenih, sa 1 500 000 penzionera.

2. POLITIKA

Politika je prepoznatljiva po uvek oprobanoj logici. Sve je u funkciji opšteg. Sve je u funkciji i za dobrobit naroda. Zbog naroda se ide i u ratove, u kojima uglavnom gine narod, zbog naroda se sve žrtvuje, pa čak i naroda koji je uvek bio i ostao najveća žrtva. Zbog naroda se pričaju priče, pišu romani, a narodu, iako je manje više nepismen, ostaje da čita, da gleda, da sluša i da se divi samom sebi. Politika je uglavnom kreirala i *privredne aktivnosti koje se mogu podeliti u nekoliko faza. Predmet analize je vreme u kome smo se mi nalazili i koje možemo da pratimo kao živi svedoci. Japanci u ovim razmatranjima polaze od Hirošime, tu podvlače crtu i počinju od Hirošima efekta, kada su im Amerikanci, kao humanitarnu pomoć, poslali dve atomske bombe. Mi podvalačimo crtu i počinjemo od 1945. godine, kada smo kao pobednici izašli iz Drugog Svetskog rat, sa razorenom ekonomijom i 1 700 000 ljudi manje nego pre tog rata.*

Ili je naša poslednja podvučena crta 1999. godina. Možda je to naša Hirošima, kada su nam Amerikanci poslali kao humanitarnu pomoć projekte sa osiromašenim uranijumom, što je od njih vrlo fer, i što pokazuje da nas više vole od Japanaca. Očigledna je njihova želja da nam reše neka vitalna pitanj. Za sedamdeset dana

bombardovanja **ulili su nam demokratiju u glavu.** Uočili su da knez Lazar nije mogao da reši problem Kosova 1389. godine, i da je taj problem ostao ne rešen do današnjih dan. Zato su se prihvatili da ga oni rešavaju. Normalno, zato su se čvrsto locirali na Kosovu, od nas dobili sve moguće garancije da im **nećemo ugrožavati vitalne nacionalne interese**, a da nebi mnogo zaobilazil na putu za Kosovo, dozvolili smo im da mogu koristiti našu teritoriju u različite svrhe, što opet govori da osiromašeni uranijum i nije toliko opasan kao što smo mogli pretpostavljati.

- Od 1945., do 1965. godine, dominira ekonomska pomoć iz inostranstva i sredstva u mašinama i opremi naime ratnih reparacija, sa neznatnim kreditnim sredstvima.
- U drugoj fazi od 1965-1971 godine, povećavaju se sredstva za privredni razvoj, ali i nepovoljni efekte na celokupni razvoj i kasniju likvidnost privrede prema inostranstvu.
- U trećoj fazi od 1971.-1981. godine intenzivira se rast zaduživanja za ulaganja u kapitalne investicije. Evidentna je trka da se na celom prostoru bivše Jugoslavije gradi sve i svašta. Tako su Slovenci imali dve železare, Hrvati, Bosanci, Crnogorci, Makedonci i Srbi samo po jednu. Tako su nikle megalomanske firm, koje nikad nisu radile punim kapacitetom.
- Period od 1981.-1989. godine, vreme je reprograma i otplate inostranih dugova. Sredinom 1991. godine, dolazi do secesija republika SFR Jugoslavije i pada svih privrednih djelatnosti.
- Savet ministara EZ, Deklaracijom o Jugoslaviji od 8. novembra 1991. godine, suspenduje Sporazum o trgovini i saradnji sa Jugoslavijom sa čim se Jugoslavija skida sa liste korisnika Opšte šeme preferencijala i formalno joj se suspenduje korišćenje programa PHARE3.
- Rezolucijom 757 od 30. maja, 1992. godine Savet bezbednosti UN usvojio je stroge ekonomske mere protiv SR Jugoslavije, kojima se prekida platni promet, zabranjuju svaka trgovinska aktivnosti i svi poslovi prometa, prevoza i pretovara sa SR Jugoslavijom i zamrzava njena imovina u inostranstvu. Ograničene su diplomatske i konzularne aktivnosti, onemogućeno učestvovanje na međunarodnim sportskim manifestacijama i obustavljena naučna, tehnička i kulturna saradnja.

Politika nas je uvukla u rat bez granica, koji još uvek traje. Kako objasniti činjenicu da smo i dalje u dubokoj izolaciji ? Da nam je praktično potrebna viza za skoro sve zemlje sveta ? Kada će se i kako tu podvući crta ? Kako eliminisati politiku iz procesa u kome je neophodno koristiti znanje ?

3. NAUKA

Nauka je prepoznatljiva po pronalascima koji su bili u funkciji čoveka, ali i po onima koji su služili za njegovo uništenje. Uvek je bila u funkciji politike, koja je diktirala sva njena ponašanja. Nauka je u velikim problemima. Imali snage da se otrgne od politike i preuzme misiju spašavanja čovečanstva. Da li je i tu moguće podvući crtu ?

Po svemu sudeći na to će se još dugo čekati, jer u ovakvom okruženju koje vodi opštoj svetskoj globalizaciji, najbitnije ljudske preokupacije su potisnute na stranu. Čovek nije uspeo da preskoči najosnovnije prirodne prepreke.

4. NEKAD I SAD

4.1. Razvojne funkcije

Ako se kao pokazatelj ulaganja u razvoj i projektovanje uzme jedan od opipljivih pokazatelja, broj stipendista, onda se na primeru IMK''14. oktobar''- Kruševac, za vremenski intervalu 1970-1996, može pokazati kakva se politika na tom planu vodila, i kakva se sada vodi, *tablica 1*. Od 1996-2005 godine nije bilo stipendista. Praktično je ugašena politika stipendiranja.

Kao jedan od primera stanja u razvojnim jezgrima može da posluži primer IMK, koji je kao jedan od retkih sistema u zemlji uspešno realizovao koncepciju sopstvene razvojne funkcije i u tom smislu formirao istraživački Institut. Kakvo je stanje u Institutu NEKAD I SAD, pokazuje *tablica 2*, u kojoj se daje i ukupno brojno stanje na nivou IMK.

Nekada je na nivou grada funkcionisao TITOV FOND (sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka, čiji je predsednik bio autor ovog teksta), za stipendiranje učenika, studenata i mladih radnika, koji je na nivou one i onakve Jugoslavije, dugo godina bio na prvom mestu po prikupljenim sredstvima i broju stipendista (preko 200 u jednoj školskoj godini).

Tablica 1. Broj stipendista u IMK " 14.oktobar"

<i>Stipendisti na</i>		<i>Broj stipendista</i>		<i>Maximum</i>
Fakultetima	Magistrature	152	7 %	28-1980.god
	Mašinski	843	39 %	136-1976. god
	Ekonomski	600	28 %	126-1978. god
	Pravni	122	6 %	23-1978. god
	Ostali	417	20 %	116-1996. god
Ukupno		2134	100%	301-1977. god
Višim školama	Viša za obrazovanje radnika	442		104-1978. god
	Viša mašinska	243		59-1978. god
	Viša ekonomska	193		52-1978. god
Ukupno		878		215-1978. god
Srednje škole		588		131-1977. god
Osnovne škole		42		19-1979. god
Ukupno 1970-1996: 3642/27≈135 godišnje				593-1977. god

Tablica 2. Institut IMK „14.oktobar”-Kruševac, brojno stanje na dan 29.08.1997. god.

OJ	Dr	Mr	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKR	KVR	PKR	NKR	Σ
2100	9	2	2	1						1	16
2110		2	3								5
Sek.1	9	4	5	1						1	21
2120			1			1				1	3
2121			12	2	7						21
2122			4	2	2					1	9
Sek. 2			17	4	9	1				1	33
2130			1							1	2
2131			6	3	6	1					10
2132		1		1	1						3
Sek.3		1	7	4	7	1				1	21
2140			2		1	1				3	7
2141			7	2	3						12
2142			4		5						9
Sek.4			13	2	9	1				3	28
2150	<i>Razvojno opitni centar Kruševac</i>		1		1	1					3
2151			1	3	6	1	3	9		1	24
2152			6	2	5		1	10			24
Sek.5			8	5	12	2	4	19		1	51
2160			1							1	2
2161			7	3	6	1					17
2162			5	3	4	1					13
2163		2	1	4	1						8
2164			4	1	9	1		2	2	4	23
Sek.6		2	18	11	20	3		2	2	5	63
2170			1		1					1	3
2171			14	7	9	2					32
2172			3	4	9	1					17
2173			1	3	3	1					8
2174			2	8	7	1		1			19
Sek. 7			21	22	29	5		1		1	79
	Dr	Mr	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKR	KVR	PKR	NKR	Σ
	9	7	89	49	87	13	4	22	2	14	296
Broj radnika po kvalifikacijama na dan 31.08.2005., u Institutu											
		5	47	25	27	2	1	7	1	1	116
Broj radnika po kvalifikacijama na dan 31.08.2005., u IMK											
		8	210	191	476	16	71	869	270	79	2190

Podaci koji nisu zvanični, jer su u većini slučajeva nedostupni, a odnose se na razvojne službe, govore o tome da su one u nekim proizvodnim sistemima postojale, u nekima ih uopšte nije bilo, u nekima su prestale da postoje, sa likvidacijom ili prodajom preduzeća. Po pravilu svaka organizaciona celina, proizvodni ili drugi sistem, bi trebao da ima **projktantsko-razvojno** jezgro. Kakva je situacija u nekim od sistema u neposrednoj blizini, može se samo pretpostavljati. U nekima je na ivici opstanka, u nekima više ne postoji, a u nekima nikada nije ni bila formirana. Veliko je pitanje gde se sada nalaze, i ispod koje crte IMK, MERIMA, ŽUPA, ŠIK, CEPAK, DUŠAN PETRONIJEVIĆ, RUBIN, 22 JULI, CRVENA ZVEZDA, JASTRA, ELEKTROUNIVERZAL, KRUŠEVAC PROMET, JASTREBAC, TRAJAL, CIGLANA, BRANKO PERIŠIĆ, FABRIKA ULJA, VODOVOD, GRADSKA TOPLANA, KOMUNALNO PREDUZEĆE – PIJACE, KRUŠEVAC PREVOZ, ŠKOLE, DEČJE USTANOVE, PREDUZEĆE ZA PUTEVE, MARNI, KATKA, JUKOMERC, VIVA, STEVANOVIĆ INVEST, itd.

U nekim ranijim razmatranjima ove problematike, koja se odnosila na temu kadrova i daljeg razvoja Kruševca, autor ovog teksta isticao je taj problem, kao jedan od ključnih, koji se u ovom momentu pokazao kao tačan. Kruševac nije o tome vodio računa. Nije stvorio atmosferu da najbolji ostaju u njemu. Nije uspevao da stvori kritičnu masu ljudi koja bi razmišljala malo dublje i malo dalje. Najbolji su odlazili da se više nikada ne vrata. Ima ih najviše u Beograd, ali i u Kanadi, SAD-u, Australiji, na Novom Zelandu, itd. A sa onima koji su u njemu ostajali, razračunavao se vrlo često i na veoma ružan i brutalan način.

Očigledan je primer i odnos prema jedinom Kruševačkom Fakultetu za Industrijski menadžment, čiji studenti slušaju nastavu u bioskopu Evropa, a da ne govorimo o pokušajima da se pre toga, 80-tih i 90-tih godina osnuje Tehnički fakultet, koji bi školovao kadrove za privredu ovog regiona. Normalno je da se svi dobro sećamo onoga što se dogodilo pre 35-godina, kada je Mašinski fakultet iz Beograda, sada Mašinski fakultet u Kraljevu bio proteran iz Kruševca, jer smo rešavali preče probleme, FK "Napredak" je te godine upao u Prvu fudbalsku ligu. Kraljevo sada ima Mašinski fakultet koji je ove godine proslavio 35 godina postojanja, a mi FK "Napredak" u Drugoj fudbalskoj ligi.

4.1. Proizvodnja

Nekada su kruševačke fabrike vodili direktori – menadžeri, koji su uzdigli kruševačku privredu do nivoa 40. 000 zapošljenih. Kruševac je bio poznat po fleksibilnoj industriji i različitim proizvodnim granama, koje su vrlo skladno funkcionisale. Trenutno u Kruševcu ima oko 40 000 nezaposlenih. Mnoge reprezentativne i dobre firme su ili ugašene ili se nalaze pred likvidacijom, tako da se u njima više ne odvijaju bilo kakve proizvodne aktivnosti. Nema više CEPAKA, 22 JULA, HI ŽUPE, JASTRE, a i ostali se postepeno gase, privatizovani ili na putu privatizacije ili likvidacije.

U *tablici 3*, dato je kretanje proizvodnje građevinskih mašina u periodu od početka njihove proizvodnje do današnjih dana, kao jedan od pokazatelja dešavanja u metaloprerađivačkoj industriji, koji generalno može da se primeni na sve firme.

Generalno pitanje, koje se postavlja kao komentar gornje tabele, jeste donja granica izdržljivosti postojećeg sistema, ispod kojeg on nemože da funkcioniše? Gde je crta koja će označiti kraj daljeg pada proizvodnje? Da li je to ova godina?

5. BALAST

Analizirajući sva dešavanja, moguće je oceniti, bar približno, kada je započela erozija manje više svih proizvodnih sistema, i kada su zaboravljena neki poznati zakoni, prisutni u razvoju, rastu, dostizanju maksimuma, i postepenom padu svakog od njih. Jedan od prisutnih principa je onaj koji se odnosi na maksimum svake funkcije, pa i proizvodne. Posebno se to odnosi na proizvodnju koja ne treba da teži maksimumu. Njoj odgovara više - manje kontinualna funkcija, koja treba da zadrži elemente kvalitativnog poboljšanja odgovarajuće proizvodnje, a ne funkcija koja će obavezno posle maksimuma imati određeni pad. Zato nije jasna globalna politika i jurnjava po svaku cenu nekih rekordnih rezultata, kao ni politika robotizacije, skraćivanja vremena izrade, itd., kada se zna da se stalno povećava broj ljudi na zemljinoj kugli, i stalno raste broj nezaposlenih.

Ako se pažljivo prouči *tabela 3*, koja ima za cilj da pokaže približno kada su započete, a kasnije nastavljene greške, može se možda oceniti kada su se kod nas rađali megalomanski prohtevi, koji su ostali prisutni na svakom mestu, počevši od podignutih praznih kuća, hala koje zvrje prazne, benzinskih pumpi koje se još uvek grade, trošenja

na stvari koje čude sve one koji nas posmatraju i posebno zaduživanje po svaku cenu, koje je potpuno uništilo više firmi, ne samo stare, već i nove generacije novopečenih biznismena. Neke

smo pomno promovisali u menadžere godine, dodeljivali im laskava priznanja i ponašali se kao i oni neracionalno, obmanjujući i sebe i njih.

Tabela 3. Zbirni pregled proizvodnje građevinskih mašina

	<i>Generalni direktor</i>	<i>Rekord-godine-mašina</i>	<i>Ukupno</i>	<i>Mašina po godini</i>
	<i>Generalni direktori i proizvodnja mašina kada je započeta 1954. godine</i>	<i>Branko Milutinović 1945-1947</i>	<i>Nije bilo proizvodnje mašina</i>	
<i>Mihajlo Stojanović 1947-1961</i>		<i>1959 - 865</i>	<i>2075</i>	<i>2705/6=450,8</i>
<i>Milosav Drulović 1961-1970</i>		<i>1969 - 937</i>	<i>6049</i>	<i>6049/9=672,1</i>
<i>Radoslav Novaković 1970-1976</i>		<i>1975 - 933</i>	<i>4936</i>	<i>4936/6=822,6</i>
<i>Dragan Kovačević 1976-1980</i>		<i>1979-1565</i>	<i>6422</i>	<i>6422/5=1284,4</i>
<i>Desimir Jevtić 1981-1986</i>		<i>1984-1660</i>	<i>8000</i>	<i>8000/6=1333,3</i>
<i>Srdan Petrović 1986-1988</i>		<i>1988-1103</i>	<i>2168</i>	<i>2168/2=1084</i>
<i>Mihajlo Leković 1988-1990</i>		<i>1989 - 835</i>	<i>1550</i>	<i>1550/2=775</i>
<i>Ljubivoj Todorović 1990-1993</i>		<i>1991- 461</i>	<i>703</i>	<i>703/3=234,3</i>
<i>Slobodan Milošević 1993-2000</i>		<i>1997-144</i>	<i>601</i>	<i>601/7=85,85</i>
<i>Desimir Pavlović 2000-2002</i>		<i>2002-34</i>	<i>68</i>	<i>68/2=34</i>
<i>Milovan Milošević 2003-2005</i>		<i>2003</i>	<i>Nema preciznih podataka</i>	
		<i>2004</i>		
		<i>2005</i>		
	<i>Ukupno</i>	<i>1954-2005</i>	<i>32572</i>	<i>32572/51=638,66</i>

5.1. Nepotrebne ili potrebne investicije

Želja da se po svaku cenu dostigne maksimum, posebno je to uticala da se u okviru svakog od većih sistema, zbog zaokruživanja čitavog procesa, grade pojedini kapaciteti, koji kasnije, a danas se to jasno pokazuje, nikad nisu dostigli ni približno projektovane nivoje proizvodnje.

„Više investicionih projekata započetih u prethodnom, završavaju se u periodu 1980. do 1985. godine. Tada „14. OKTOBAR“ u svom sastavu dobija nove fabrike, a tako definisani instalirani tehnološki kapaciteti i broj i struktura radne snage omogućavaju godišnju proizvodnju od:

- *1500 građevinskih mašina različite namene (traktori guseničari i točkaši, utovarivači, bageri, valjci, damperi itd).* U tabeli 4, dat je pregled proizvedenih mašina u IMK, počevši od godina kada je započeta njihova proizvodnja, sa namerom da se ukaže koliko su postojeći kapaciteti bili koridženi u poređenju sa novo instaliranim kapacitetima 1980. do 1985. godine. Podaci su

dati samo za one godine kada je broj proizvedenih mašina bio preko 50% od maksimalnih mogućnosti fabrike. Zvezdicama (*) su označene godine, kada je proizvodnja bila itekako značajna i odvijala se na ranijem fabričkom prostoru, bez novo instaliranih kapaciteta.

- *U fabrici Transmisija (3500 komada transmisionih komponenata, mehanički i hidromehanički menjači, pogonski kruti i upravljački mostovi, planetarni i neplanetarni reduktori, aksijalni ležajevi, hidraulički obrtni priključci, hidrodinamičke spojnice, pretvarači obrtnog momenta);*
- *U fabrici Hodnih strojeva (3 500 pari različitih guseničnih lanaca);*
- *Hala montaže, kapaciteta 1500 mašina godišnje, sa posebnim automatskim linijama za montažu traktora, utovarivača, valjaka, dampera, bagera, auto dizalica, montažu uređaja i borbenih vozila namenske proizvodnje, montažu reduktora iz programa procesne opreme;*

- *Fabrika karoserija u Varvarinu*, odgovarajućeg kapaciteta za izradu karoserija građevinskih mašina i kabina u odgovarajućim količinama a prema dinamičkom planu proizvodnje;
- *Fabrika šasija (7 000 tona čeličnih konstrukcija, i 3000 komada radnih uređaja za različite građevinske i poljoprivredne mašine)*;
- *Fabrika otkovaka i otpresaka (9000 tona otkovaka i otpresaka)*;
- *Fabrika odlivaka (4000 tona odlivaka od čeličnog liva)*;
- *Fabrika – livnica obojenih metala u Ražnju (900 tona odlivaka od obojenih metala)*
- *Termička obrada, u funkciji čitave proizvodnje*;

- *Fabrika delova u Blacu*;
- *Fabrika uređaja u Brusu*.

Ovome treba pridodati kapacitete za **remont 200 komada građevinskih mašina i 500 komada remontovanih komponenata**.

To je period ekspanzije razvoja „14. OKTOBRA“ i vreme kada je utemeljena budućnost fabrike.“[2]

Priča o kapacitetima bi ovde mogla da bude završena. Upravo zbog toga što je opet na ovu temu moguće postaviti pitanje a na njega ne dobiti odgovor ! Pitanje bi bilo: Štaje od svega ovoga u ovom momentu ostalo ? Verovatno malo, jer potencijalni kupci daleko zaobilaze IMK !

Tabela 4. Proizvodnja mašina u odnosu na projektovane kapacitete 1954-2005

God	traktori	utovarivači	bageri	Valjci	Ostale mašine	ukupno	Indeks
1959*	539		105	41		865	57,66%
1966*	662		52	113	33	860	57,33%
1967*	607		67	49	30	753	50,02%
1969*	757		59	99	22	937	62,46%
1970*	638		55	86	31	810	54 %
1972*	684	59	59	60	33	895	59,66%
1973*	517	77	28	69	93	784	52,26%
1974*	538	109	29	105	52	833	55,53%
1975*	637	150	33	59	54	933	62,20%
1976*	713	191	106	58	76	1144	76,26%
1977*	759	240	191	39	45	1274	84,93%
1978*	805	221	209	55	39	1329	88,60%
1979*	1043	262	215	40	5	1565	104,33%
1980*	614	215	231	50		1110	74,00%
1981	658	254	205	90	33	1240	82,66%
1982	652	248	168	81	10	1590	106,00%
1983	461	208	29	50	49	797	53,13%
1884	1200	280	99	60	21	1660	110,66%
1985	1112	290	57	44	29	1532	102,13%
1986	1165	331	51	35	30	1612	107,46%
1987	542	367	70	50	36	1065	77,00%
1988	510	392	93	50	58	1103	73,53%
1989	354	336	75	26	44	835	55,66%
1990	268	319	73	37	18	715	47,66%
2002	20	14				34	02,26%
2003							
2004							
2005							

Gornja tabela se može sa rezervom prihvatiti, jer nisu uzeti u obzir svi ostali, posebno ekonomski pokazatelji poslovanja u pojedinim periodima. Ali kako je **zajednički proizvod – mašine, na nivou IMK**, uvek bio u centru pažnje, onda su ovi pokazatelji približno tačni, kako bi se stvorila predstava o kapacitetima IMK, koliko su investicije bile opravdane i koliko su se isplatile?

Priči o kapacitetima, kadrovima, broju proizvedenih mašina treba dodati i priču o otpuštenim radnicima. Otpuštanjem radnika kao jednim od modela tranzicije dobijaju se poznati, poražavajući rezultati. Otpušteni radnici dobijaju određena novčana sredstva kao otpremninu(što predstavlja trošak), sele se iz fabrika na tržište rada (što opet predstavlja trošak), ne rade (što predstavlja

totalnu štetu), zaboravljaju da rade, što predstavlja strategiju. Bez obzira na njihov broj, fabrika približno ostaje na istom prostoru, koji zahteva kakvo takvo održavanje, koje opet predstavlja troškove. Tako, naprimer u februaru 2005. godine, moralo je da se izdvoji za grejanje oko 10 000 000 dinara, 850 000 za jedan dan 07.02.2005, za struja oko 4 000 000 , za vodu oko 3 000 000 dinara, itd.

6. ZAKLJUČAK

Pitanje je šta bi mogao da bude zaključak ?
Kada će se ispod mnogobrojnih i nerešenih pitanja

podvući crta ? Kada će se zaustaviti trka velikih, koji bi možda u jednom trenutku trebali da povedu računa i o malima, i koji bi u jednom trenutku mogli da postanu mali ? Kada će nauka početi da vrši svoju funkciju oslobođena politike ? Da li će nam probleme u o obrazovanju rešiti Bolonjska deklaracija ? Možda je i to jedna od velikih podvala na koje smo svakodnevno već navikli ? Da li će nam mikro, mala i srednja preduzeća rešiti probleme nezapošljenih ? Da li će prema nekim predviđanjima 2015. godine na zemljinoj kugli moći da se smesti 8 milijardi ljudi ?

Gde je ovde crta, i kako je podvući ?

HOW TO DRAW THE LINE AND PREVENT THE DECAY

SUMMARY: *It is hard to find a segment in the surrounding which does not experience decay. What is especially hard for us is the reality related to the metal-industry wich used to employ 800 000 people and it was the base of economical development of the whole cennytry. The tendencies show serious infections of the resposible peopl to eliminate this segment altogether, as weli as technical intelligence which has alway been the driving force of development and prosperity in all contries.*

It is possible to prevent further decay and how ? Is it possible to put a stop and draw the line wich would mean a new beginig ?

KEY WORDS: *metal industry, tecnical intelligence, new beginning*
